

5. Το γλωσσικό ιδίωμα του Ρουμλουκιού

5.1. Βασικά χαρακτηριστικά της ρουμλουκιώτικης ντοπιολαλιάς

«Η γλώσσα μας ανήκει στην κατηγορία εκείνη των γλωσσών, που ομιλείται από περιορισμένο αριθμό ατόμων. Για να θυμηθούμε τον Σεφέρη, "είναι περιλάλητη επί αιώνες, αλλά στην παρούσα της μορφή είναι περιορισμένη". Παρ' όλα αυτά, η ελληνική γλώσσα "δεν έπαψε ποτέ να μιλιέται. Δέχτηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθετί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα". Είχε την ικανότητα μέσα στους αιώνες να προσαρμόζεται αδιάκοπα, παρουσιάζοντας μια θαυμαστή πλαστικότητα και νεανική φρεσκάδα, ενώ παράλληλα αποκτούσε, από τόπο σε τόπο, τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά, μέσα στα οποία καθρεφτίζονταν τα ξεχωριστά γνωρίσματα των ανθρώπων που τη μιλούσαν. Έτσι, δημιουργήθηκαν αυτά τα γλωσσικά παρακλάδια, τα θρεμμένα από τις κοινές ρίζες και τον ίδιο κορμό, που όμως διακρίνονται για την ξεχωριστή τους φυσιογνωμία, κάποτε χαριτωμένη και πάντα γραφική και συμπαθητική. Σ' αυτά τα παρακλάδια ανήκει και το ρουμλουκιώτικο ιδίωμα, με το δικό του ειδικό βάρος.»¹

Το ρουμλουκιώτικο ιδίωμα, όπως και άλλα ελληνικά ιδιώματα, διαθέτει πλούσιο λεξιλόγιο. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι λέξεις, οι οποίες το συνθέτουν, είναι ελληνικές. Μερικές λέξεις του ρουμλουκιώτικου ιδιώματος έχουν τουρκική ρίζα, που αποτελεί γεγονός απολύτως λογικό αφού το Ρουμλούκι άνηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία μέχρι το 1912. Πολύ πιο σπάνια είναι τα δάνεια από τη σλαβική γλώσσα αλλά και το μακρινό Λάτιο (Ιταλία).

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ρουμλουκιώτικης ντοπιολαλιάς και ταυτόχρονα οι αποκλίσεις της από την κοινή ελληνική γλώσσα είναι²:

1. Αποβολή των καταλήξεων σε ρήματα, ονόματα και λοιπά κλιτά.

Π.χ. τρώνε - τρών', άντρες - άντρ'.

2. Συγκοπή ενδιάμεσων φωνηέντων και συλλαβών.

Π.χ. πετεινός - πέτ'νους, μάδησε - μάτσειν.

3. Χρήση θηλυκού άρθρου στον ενικό των αρσενικών.

Π.χ. η Νίκους, η Γιώργ'ς.

1. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 107.

2. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σσ. 107-108.

4. Τροπή του -ο, -ω σε -ου, του -ε σε -ι και της κατάληξης των ρημάτων από -ε σε -ειν.
Π.χ. δάσκαλος - δάσκαλους, έδειξε - έδειξειν, φεγγάρι - φηγγάρ'.
5. Η χρήση της αιτιατικής σε ρήματα που απαιτούν γενική.
Π.χ. "Θέλω να μι δώσεις" αντί για "Θέλω να μου δώσεις".
6. Αντικατάσταση φωνηέντων με άλλα, αν και κάπως σπάνια.
Π.χ. Όλυμπος - Έλυμπος, όρνιθα - αρνίθα.
7. Ιδιότυπος τρόπος έκφρασης της βούλησης.
Π.χ. Θέλω να πιω = Μι πίνιτε, Θέλω να κοιμηθώ = Μι κοιμάτε.
8. Κάποιοι προπαροξύτονοι τύποι ρημάτων, δέχονται διπλό τονισμό.
Π.χ. σηκωθήκαμε - σκώθκάμει, φύγαμε - έφυγάμει.

Κάποιες από τις λέξεις της ρουμλουκιώτικης ντοπιολαλιάς έχουν πλέον εκσυγχρονιστεί. Κάποιες άλλες, δυστυχώς, χάθηκαν μαζί με τα αντικείμενα στα οποία αναφέρονταν (π.χ. όρμος, νοβρός), μερικές από αυτές ξαναβαφτίστηκαν (π.χ. καυκί = φλυτζάνι, σερβέτα = μαντήλι, κ.ά.) και άλλες, περισσότερο αλλοδαπής προέλευσης, αφέθηκαν στα αζήτητα (π.χ. καμπαρίμ, μουτλάκ). Τέλος, μερικές από αυτές ξαναγύρισαν στην αρχική τους μορφή. Για παράδειγμα η λέξη "κρίας" ξανάγινε κρέας, η λέξη "ρότσαν" ξανάγινε ρόδισαν³.

Στη σημερινή εποχή, υπάρχει φόβος εξαφάνισης του ρουμλουκιώτικου ιδιώματος αφού ελάχιστα λογοτεχνικά έργα γράφτηκαν σε αυτό και τα δημοτικά τραγούδια του ιδιώματος αυτού, που έχουν διασωθεί, είναι λίγα. Επιπλέον, όλο και λιγοστεύουν αυτοί που συνεχίζουν να το μιλούν. Ακόμη, υπάρχει κίνδυνος να εξαφανιστεί η σωστή απόδοση της προφοράς των λέξεων στο ιδίωμα αυτό. Για παράδειγμα πολλοί αμήνητοι στο ρουμλουκιώτικο ιδίωμα διαβάζουν τη λέξη "σαϊάς" ως σαγιάς, ενώ τη λέξη "πουριά" τη διαβάζουν ως πουργιά αντί για πουρι-ά⁴.

Βέβαια, οι ντόπιοι συγγραφείς όπως ο Γ. Μελίκης, ο Γ. Ντελιόπουλος, ο Δ. Πανταζόπουλος και ο Ι. Μοσχόπουλος καθώς και ο τοπικός τύπος κάνουν μεγάλη προσπάθεια να διασώσουν το πολύ σημαντικό ρουμλουκιώτικο ιδίωμα. Ελπίζω να μπορέσουν να τα καταφέρουν. Αυτό, όμως, είναι αρκετά δύσκολο αφού για να είναι επιτυχής η προσπάθεια αυτή πρέπει όλοι οι Ρουμλουκιώτες να την υποστηρίξουν. Το πρώτο βήμα είναι να αρχίσουν να εκτιμούν και να δείχνουν περισσότερο σεβασμό ως

3. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 108.

4. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 108.

προς την ντοπιολαλιά των πρόγονων τους, σταματώντας να κοροϊδεύουν και να περιφρονούν όποιον συνεχίζει να τη μιλά.

5.2. Χαιρετισμοί - Ευχές - Κατάρες

Χαιρετισμοί

- **Καλημέρα** (= καλημέρα).
- **Καλησπέρα** (= καλησπέρα).
- **Καλού βράδ'** (= καλό βράδυ).
- **Καλούς κάμ'ς ή κάμνιτι** (= καλώς κάνεις ή κάνετε), απευθύνονταν σε πρόσωπα που την ώρα του χαιρετισμού ήταν απασχολημένα με κάποια χειρωνακτική εργασία.
- **Καλουσήρθεις** (= καλώς ήρθες).
- **Καλουσόρσεις** (= καλώς όρισες).
- **Καλού ταξίδ'** (= καλό ταξίδι).
- **Καλού κατιβόδιου** (= καλό κατευόδιο).

Ευχές

- **Καλή λιφτιριά** (= καλή λευτεριά), απευθύνονταν σε εγκύους.
- **Μι γιόν ή μι θυγατέρα** (= με γιο ή με θυγατέρα), όταν επρόκειτο για πρωτότοκο παιδί εύχονταν να είναι αγόρι, εάν υπήρχε ήδη αγόρι εύχονταν να είναι κόρη.
- **Να σι ζήσ'** (= να σου ζήσει).
- **Να ζή'εις, να γηρά'εις, δέκα παιδιά να κάμ'ς** (= να ζήσεις, να γεράσεις, δέκα παιδιά να κάνεις), απευθύνονταν προς τη νύφη μετά το προσκύνημα των πεθερικών της.
- **Στιργιουμέν'** (= στεριωμένοι), προς τους νεόνυμφους.
- **Καλού τυχηρό να 'χ'ς** (= καλό τυχερό να έχεις), προς τους ανύπαντρους και τις ανύπαντρες.
- **Στ'ς χαρές ή στ' χαρά σ'** (= στις χαρές ή στη χαρά σου), προς τους ανύπαντρους και τις ανύπαντρες.

- **Οι ώρις οι καλές** (= οι ώρες οι καλές), προς τους μελλοντμούς και τους γονείς τους.
- **Σχαρίκια** (= συγχαρητήρια).
- **Να σι χαίρουντι τα πιδιά σ', η γ'ναίκα σ' ή να σι χαιρουμέστι** (= να σε χαίρονται τα παιδιά σου, η γυναίκα σου ή να σε χαιρόμαστε).
- **Να ζή'εις, να καμαρώ'εις τα πιδιά σ'** (= να ζήσεις, να καμαρώσεις τα παιδιά σου).
- **Πιραστικά, σιδηρένιους, τσιλίκ'** (= περαστικά, σιδερένιος).
- **Να χαιρίσι τ'ν ιρουσύνη σ'** (= να χαιρέσαι την ιεροσύνη σου), ευχή σε ιερωμένο.
- **Καλά γιράματα, καλά υστρινά** (= καλά γεράματα), ευχή σε ηλικιωμένους.
- **Καλή εισουδιά, καλά μπιρ'κέτια να μας ή σας δώσ' η Θιός** (= καλή εσοδεία, καλά αγαθά να μας ή σας δώσει ο Θεός).
- **Καλόν γέννουν να έχουν τα πρόβατα** (= καλό τοκετό να έχουν τα πρόβατα).
- **Καλουρίζ'κου** (= καλορίζικο).
- **Καλά χαμπέ(α)ρια, καλά διζίματα, μι του καλό να τουν διχτείς**, και οι τρεις ευχές λέγονταν σε εκείνους που είχαν ξενιτεμένους και τους περίμεναν να επιστρέψουν.
- **Καλώς τουν δέχ'κεις** (= καλώς τον δέχτηκες), για την επιστροφή ξενιτεμένου.
- **Καλόν πρόοδουν** (= καλή πρόοδο), για μαθητή.
- **Καλός πουλίτ'ς** (= καλός πολίτης), σε στρατευμένο.
- **Υγεία ή τα χίλια καλά να σι δώσ' η Θιός** (= υγεία ή τα χίλια καλά να σου δώσει ο Θεός).
- **Η Χριστός κι η Παναγιά να σι φλάγ'** (= ο Χριστός και η Παναγιά να σε φυλάγει).
- **Η Παναγιά ή η άγιους τάδε να βάλ' του χέρι τ'** (= η Παναγιά ή ο άγιος τάδε να βάλει το χέρι του).
- **Τ'ν ιφκή σ'** (= την ευχή σου).
- **Χώμα να πιάν'τ'ς, μάλαμα να γένιτι** (= χώμα να πιάνεις , μάλαμα να γίνεται), την ευχή αυτή συνήθως την έδιναν οι ετοιμοθάνατοι στα παιδιά τους.
- **Να σι χαρώ, να σι χαρούμι, να χαρείς τ' ζουή σ', να χαρείς τα μάτια σ', να χαρείς τα νιάτα σ'**, οι φράσεις αυτές αποτελούν γνήσιες ευχές και καμιά

φορά συγκαλυμμένες απειλές⁵. Π.χ. Αν θέλεις να χαρείς τα μάτια σου, μην έρθεις.

Κατάρεις

- **Αϊ στ'ν ιφκή, αϊ στου καλού** (= αϊ στην ευχή, αϊ στο καλό).
- **Αϊ στ'ν ουργή, αϊ στουν κόρακα** (= αϊ στην οργή, αϊ στον κόρακα).
- **Να σι πάρ' η διάβουλος** (= να σε πάρει ο διάβολος).
- **Αϊ στα κουμμάτια** (= αϊ στα κομμάτια).
- **Έρμου, να ρ'μαξ'** (= να ρημάξεις), για πράγματα.
- **Να του(ν) κάψ' η φωτιά** (= να το(ν) κάψει η φωτιά), για ανθρώπους και πράγματα.
- **Να πας κι να μη γυρί'εις, να πας στουν αγύρ'στου** (= να πας στον αγύριστο).
- **Χρόνους να μη σι βρει, να μη χαρείς τα πιδιά σ' ή του στιφάνι σ'** (= νέος χρόνος να μη σε βρει, να μη χαρείς τα παιδιά σου ή το γάμο σου).
- **Να πέσ' η φωτιά να σι κάψ'** (= να πέσει φωτιά και να σε κάψει).
- **Να χαθείς, να χαντακουθείς, να ξιπατουθείς** (= να πάθεις ζημιά, κακό).
- **Να σι σταθεί στου λαιμού** (= να πνιγείς).
- **Να κλείσ' η γκούργκλας σ' ή η λαλιά σ'** (= να κλείσει ο λάρυγγας σου ή η λαλιά σου, να βουβαθείς).
- **Να σι φάει η ανάγκ'** (= να σε φάει η ανάγκη).
- **Να σι φάει η φάγουσα** (= να πάθεις ένα είδος καρκίνου, κυρίως του προσώπου).
- **Να σι βγούν τα μάτια** (= να σου βγουν τα μάτια).
- **Να τσακί'εις του χέρ' σ' ή του πουδάρ' σ'** (= να σπάσεις το χέρι σου ή το πόδι σου).
- **Να τσακί'εις του τρικόπι σ'** (= να τραυματίσεις τον τράχηλο σου), η φράση αυτή λέγονταν σε κάποιον ανεπιθύμητο και τον παρότρυνε να φύγει.
- **Να μη χουρτά'εις του ψουμί** (= να μη χορτάσεις ψωμί).
- **Να φας του κιφάλι σ'** (= να κακοπεθάνεις).

5. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 84.

- **Να σι φαν τα σκλιά, να σι φάει του χώμα** (= να σε φάνε τα σκυλιά, να σε φάει το χώμα, να πεθάνεις).
- **Να μη σι φάει η γης**, ήταν πολύ βαριά κατάρα αφού το μη λιώσιμο του σώματος μετά την παρέλευση τριετίας από την ταφή του νεκρού σήμαινε ότι την ψυχή του τη βάραιναν ασυγχώρητα αμαρτήματα, δεν είχε λάβει άφεση αμαρτιών από το Θεό⁶.
- **Άιντι πνίξ', άιντι κουρέψ'** (= άντε πνίξου, άντε κουρέψου).
- **Να σκίς' η γης να μι καταπιεί** (= να ανοίξει η γη να με καταπιεί), έκφραση μεγάλης ντροπής.
- **Κακόν χρόνον να 'χ'ς** (= κακό χρόνο να έχεις).
- **Τσιμέντου και μπαρούτ' να γέν'τς** (= τσιμέντο και μπαρούτι να γίνεις).
- **Απ' τουν Θιο να του βρεις, θα σι συνιρίσ' η Θιος, να σι στραπουκάψ' η Θιός** (= να το βρεις από το Θεό, ο Θεός θα εξοργιστεί μαζί σου, να σε κεραυνοβολήσει ο Θεός).
- **Ήλιον να μην ιδείς, χαϊρ κι προκουπή να μην ιδείς** (= καλές μέρες να μη δεις, προκοπή να μη δεις).
- **Να μην ακ'στείς κι να μη φανείς** (= να μην ακουστείς και να μη φανείς, να χαθείς).
- **Να μην ακ'στεί τ' όνουμα σ'** (= να μην αναφερθεί πουθενά το όνομα σου, να εξαφανιστείς).
- **Να σι κουπούν ή κόβουνταν τα χέρια** (= να σου κοπούν τα χέρια).
- **Να σι παραχώσου** (= να σε θάψω).
- **Να σι φάει η λύκος, να σι φάει η αλ'πού** (= να σε φάει ο λύκος, να σε φάει η αλεπού), η πρώτη κατάρα εκτοξεύονταν προς τα πρόβατα και τα μεγάλα ζώα και η δεύτερη προς τα πουλερικά.
- **Να σι κόψ' του ζ'λάπ'** (= να σε φάει ζουλάπι, δηλαδή σαρκοφάγο αγρίμι), κατάρα προς τα ζώα.
- **Να σι φάει η ψόφους** (= να ψοφήσεις), κατάρα προς τα ζώα.
- **Να σι μάσ' η λύσσα** (= να πάθεις λύσσα), κατάρα προς τα σκυλιά.
- **Να σι φάει η γκαρλίτσα** (= να πάθεις ένα είδος ασθένειας που παρουσιάζονταν στα γουρούνια), κατάρα προς τα γουρούνια.

6. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 85.

- **Να σι βαρέσ' του νταλάκ'** (= να πάθεις τυμπανισμό, πρήξιμο της κοιλιάς), κατάρα προς τα γελάδια και τα βουβάλια.

5.3. Χαρακτηρισμοί - Παρατσούκλια

- **ανάγρικούς** = εκείνος που δε γρικόει, δεν καταλαβαίνει
- **ανακατουσιάρ'ς, ανακατουχούλιαρου, σκατουχούλιαρου** = αυτός που "βάζει", μεταφέρει λόγια από τον ένα στον άλλο
- **ανθρουπουφάγους** = αδίσταχτος, σκληρόκαρδος
- **ανιχόρταγους** = άπληστος
- **ανιπρόκοπους** = ακαμάτης, τεμπέλης
- **απρίπαστους** = ο ασυμμάζευτος εξωτερικά αλλά και εκείνος με απρεπή συμπεριφορά
- **αχαμνός** = άσημος
- **αχάριστος** = αγνώμονας
- **βρουμιάρ'ς, (η) βρόμα** = ρυπαρός όχι μόνο σωματικά
- **βρουκόλακας, σαρατζμένους (σαραντισμένος)** = εκείνος που αντί να κοιμάται "λουσκουτεύει", δηλαδή ασχολείται με κάτι άλλο καθώς και εκείνος που μετά από αρρώστια είναι σε κακή σωματική (εμφανισιακή) κατάσταση
- **γιούφτους, καραμάντ'ς** = αυτός που έχει μαύρη επιδερμίδα
- **γκαβός, γκαβάδι, γκαβούλιακας** = μύωπας, τυφλός
- **καταραμένους** = καταραμένος
- **κατούρλας** = φοβητσιάρης, δειλός
- **καραμπέτσιους** = υπερβολικά μελαχρινός
- **κίοραβου (το)** = χαζό, ανόητο
- **κιουτής** = δειλός
- **κουτσορένιους** = οκνός, βραδυκίνητος
- **κούτσορου** = μαθητής που δεν παίρνει τα γράμματα
- **κοντοπίθαρους, γκτζιούπ', τάπα** = κοντός
- **λέρα** = μικρόσωμος άνθρωπος και αυτός που "φυτρώνει εκεί που δεν τον σπέρνουν"

- **μαγαρισμένους** = α) για ζώα, όπως το σκυλί, β) για οικιακό σκεύος που έγλυψε σκυλί, γ) αβάφτιστος, π.χ. μουσουλμάνος, δ) δόλιος, ύπουλος⁷
- **μαϊστρια** = μάγισσα, "καταφερτζού"
- **μπιρμπάτ'ς** = παντρεμένος που κυνηγά ξένες γυναίκες
- **μπόσκους** = αδρανής, νωθρός
- **μουζαβίρ'ς** = ραδιούργος, δολοπλόκος
- **μουρντάρ'ς** = ρυπαρός, μπλεγμένος σε βρωμιές
- **μούτους** = βραδύγλωσσος, βούβος
- **νταλάκας και νταλακισμένους** = άτομο με φουσκωμένη κοιλιά
- **ντότσιους** = αυτός που δε γρικόει, "το ντουβάρι"
- **ντουσμιάνους** = εχθρικός, κακούργος
- **ντρούτσας** = φοβητσιάρης
- **τσιφούτ'ς** = τσιγκούνης
- **ρέχλιας, ξυλαμίδα, ξ'λάγκουρου, τηλιγραφόξ'λου** = ψηλός
- **στραβός, στραβαρίδα** = κουτσός
- **ξιμαλλιάρ'ς** = ακούρευτος, αχτένιστος
- **ξιμέτοχος** = αδιάφορος
- **ξιμουαλισμένους** = ξεμουαλισμένος
- **ξιουξιόρου** = ολιγόμυαλη, παρακατιανή
- **ξιπατουμένους** = ζημιάρης, αρρίζωτος
- **ξισυλλόϊαστους** = ξεδιάντροπος
- **ξισίπουτους** = αυτός που δεν έχει "τσίπα", ο αδιάντροπος
- **ξιφτιλισμένους** = ξεφτιλισμένος
- **ξ(υ)λόχειρους** = αδέξιος
- **παρατουρ'σμένους και παραφαϊσμένους** = υπερβολικά βιαστικός
- **παρδαλή** = ανήθικη γυναίκα, η "παστρικιά"
- **πρόστυχος** = ποταπός, άτιμος, ευτελής
- **πιρήφανους** = αυτός που λόγω πάθησης στη σπονδυλική στήλη περπατούσε λίγο παραπάνω στητός⁸
- **παρτάλας** = κακοντυμένος
- **σαλιάρ'ς** = ηλικιωμένος άντρας που γλυκοκοιτάζει γυναίκες
- **σαλαμπριά** = γυναίκα πληθωρική, που χαριεντίζεται με όλους

7. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 87.

8. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 90.

- **σβαρνιάρ'ς και σβαρνοτσαρούχας** = ασυμμάζευτος, αυτός που δε βάζει τα πράγματα του στη σειρά
- **συνιριάρ'ς** = ζηλόφθονος, ζηλότυπος
- **σκατόστομα** = βωμολόχος
- **σκατόψυχος** = άτομο με πολύ κακιά ψυχή
- **στειρουτσάγκαδου** = για στείρα ζώα και άτεκνες γυναίκες (σε παλιότερα χρόνια η ανικανότητα τεκνοποίησης ενός ζευγαριού βάραινε αποκλειστικά τη γυναίκα)⁹
- **στιγνουπαΐδα** = υπερβολικά αδύνατη γυναίκα
- **στρατουχότζιας** = άτομο που συνέχεια επισκέπτεται ξένα σπίτια και ποτέ δεν κάθεται στο δικό του
- **τεμπελχανάς και τιμπιλός'κλου** = τεμπέλης
- **τσίκνας και τσικνιάρ'ς** = μίζερος, γκρινιάρης
- **τσακνουπόδαρ'** = γυναίκα με αδύνατα πόδια
- **τζιριμές** = ανεπρόκοπος
- **τυμπανόκουλ'** = αυτή που περπατάει και κουνάει χαρακτηριστικά τον πισινό της
- **φαρμακουμένους** = πικραμένος αλλά και φαρμακόγλωσσος
- **φαρμασόκνους** = ο θρασύς και κακόγλωσσος
- **φαρφάρας** = πολυλογάς
- **φιρφίρου** = ελαφρόμυαλη
- **χαραμουφάης** = αυτός που τρώει το "βιος" (περιουσία) του άλλου
- **χαϊντ'ς** = χαϊνης, τεμπέλης
- **χασουμέρ'ς** = αργόσχολος
- **χέσας** = υπερβολικά δειλός
- **χλιάρα(ς)** = ο μη εχέμυθος
- **χούλαβο** = το αποκαμωμένο, που δεν ξέρει τι του γίνεται
- **χαμένου κουρμί, χαμένου παρτάλ'** = λέγεται για άτομα ανάξια λόγου
- Πολλοί χαρακτηρίζονταν με τα **ονόματα ζώων** λόγω ότι έφεραν ιδιότητες και γνωρίσματα αυτών των ζώων:
 1. **πρόβατου** = άνθρωπος αθώος και καμιά φορά αφελής
 2. **σκύλους** = άνθρωπος σκληρός

9. Βλ. Γ. Θ. Ντελιόπουλος, *ό.π.*, σ. 88.

3. **λύκος** = άνθρωπος που χαρακτηρίζεται από αρπακτικότητα
4. **φίδ'** (**φίδι**) = άνθρωπος δόλος, ανείσχυντος και πονηρός
5. **καμήλα** = άνθρωπος μνησικάκος
6. **αλ'πού** (**αλεπού**) = άνθρωπος πονηρός
7. **γ'ρ'νι** (**γουρούνι**) = άνθρωπος ρυπαρός και λαίμαργος
8. **αρκούδα** = άνθρωπος με αλλόκοτη σωματική διάπλαση

5.4. Λεξιλόγιο - Γλωσσάρι

Α

αγγελιάζομαι = λιγώνομαι από το κλάμα, χάνω τη φωνή μου

αγγελοκρούομαι = αδημονώ

αγκαστριά = εγκυμοσύνη

αγλήγορα = γρήγορα

αγρίκας = ο παντογνώστης

αγρικώ = γνωρίζω, κατανοώ

αδειάζομαι = επείγομαι

αδιάνατος = εξαντλημένος

αδουκιούμαι = θυμούμαι

ακαλνώ = προσκαλώ

ακράτος = αγνός, ανόθευτος

αλάβιρσουν = μακάρι

αλάισουν – βέρσουν = αμάν πια, επιτέλους

αλάργα = μακριά

αλασβερίσι = η σχέση του δούναι και λαβείν

αλατζιάς = είδος υφάσματος

αλμπάνης = πεταλωτής

άλτσος = αλυσίδα

αμανιούμαι = αγανακτώ

αμψιά = ανεψιά

ανάμι = καλή φήμη

άναυλος = αυτός που φεύγει άρον – άρον

ανιλνώ = λιώνω (το κερί ή λίπος)

αντέτι = έθιμο, συνήθειο

αντράλα = ζάλη

αντραλίζομαι = ζαλίζομαι

απανσούζ = ξαφνικά

απαντώ = διώχνω, αποκρούω
απέθατος = πολύ ανθεκτικός
απκάζω = αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω
απουταχιά = από αύριο
αρίτσιος = σκαντζόχοιρος
αρμιά = είδος τουρσί με λάχανο και κριθάρι
αρμινιάζομαι = μου κάνουν μάγια
αρτένομαι = τρώω σε περίοδο νηστείας μη νηστίσιμα φαγητά
αρτσιώνομαι = αγριεύω, ξεσηκώνομαι
άτζα = γάμπα

B

βαίζω = γέρνω, κλίνω
βάλα ή βάλι = βουβάλι
βαλομούσκι = το μοσχαράκι
βερβερίτσα = σκίουρος
βούζα = αυτός που δε χορταίνει να πίνει
βούζιο = ετήσιο φυτό με δυσάρεστη οσμή
βουρτούρι = όρνιο, γύπας, σαρκοφάγο πτηνό
βρίζα = σίκαλη (είδος δημητριακών)

T

γαστέρα = μικρό γυάλινο μπουκάλι
γέννημα = φυτικές παραγωγές
γητεύω = θεραπεύω κάνοντας απλά μαγικά
γιαρμάς = χοντροαλεσμένο καλαμπόκι που προορίζεται για ζωοτροφή
γιαρντίμ = παροχή υπηρεσιών χωρίς πληρωμή
γιόμωση = πανσέληνος

γιράνιος = γαλάζιος
γιρουστώ = επιτίθεμαι, ορμώ
γκαϊλές = βάσανο, καημός
γκαϊρέτ = κουράγιο
γκαλιορίζω = βλέπω μόλις με τα βία
γκαργκαλνώ = γαργαλώ
γκαρλίγκα = γκλίτσα
γκάτζιος = αρσενικό γαϊδούρι
γκέμια (τα) = τα ηνία
γκιζιρώ = περιφέρομαι, κάνω βόλτες
γκίλβι = ράφι
γκιόλ (η) = στεκούμενα νερά
γκόλιαβος = γυμνός
γκουργκλιάνος = λάρυγγας
γκουρλίζω = στριγκλίζω σαν γουρούνι
γκουστιαρίτσα = σαύρα
γουρσουζιά = κακοτυχία
γρένω = αφρατεύω το μαλλί με τα χέρια
γρουτσανώ = γρατσουνίζω



δέοντα (τα) = τα χαιρετίσματα
δερμόνι = μεγάλο κόσκινο που χρησιμοποιούνταν στο αλώνι
διασάκι = σειρά, υποχρέωση
διασίζω = κυκλοφορώ, κινούμαι
διξίμι ή διξιμιός = το βαφτιστήρι
διρπάνι = δρεπάνι
δούλο (το) = μεταλλική πόρπη, εξάρτημα της γυναικείας φορεσιάς

Ε

εξόν = εκτός

Ζ

ζάβα = συρμάτινη κόπιτσα

ζαβιά = παραβίαση κανόνων ενός παιχνιδιού

ζαγάρι = κυνηγητικό σκυλί

ζαΐφος = αδύνατος, ασθενικός

ζακατίζω = ανακατεύω

ζακόνι = συνήθειο, άγραφος νόμος

ζαμπούνκος = φιλάσθενος

ζανάτι = επάγγελμα

ζαπάτι = φταιξιμο, ευθύνη

ζαπεύω = τιθασεύω

ζαράδι = ζημιά

ζιά = μουσικό συγκρότημα (συνήθως ένα νταούλι και δύο ζουρνάδες)

ζιουράφι = σγουρό φτερό από ουρά αρσενικής πάπιας (νήσσου)

ζιούρι = πρόβατο στο δεύτερο έτος της ζωής του

ζέρνια (η) = αγριόχορτο

ζητλάς = ζητιάνος

ζιάμπα = πράσινος και μεγαλόσωμος βάτραχος

ζιάρη = κόκκινη φωτιά

ζιρβός = αριστερός

ζόρλα = με το ζόρι

ζούγκι = αναβατήρας της σέλας

ζούζλα (τα) = τα πουλερικά ενός νοικοκυριού

ζουλάπι = λύκος ή τσακάλι

ζούρα = θέρμη, χαμηλός πυρετός

ζουρλαμάς = πόνος σε κάποια άρθρωση (κυρίως άκρων)

ζουφός = αδύνατος, καχεκτικός



θαμαίνομαι = απορώ, θαυμάζω

θαραπεύομαι = ευχαριστιέμαι

θημωνιά = δεμάτια σιταριού

θιρμάρι = χάλκινο σκεύος

θριφτάρι (το) = το γουρούνι που θρέφεται με σκοπό να σφαχτεί τα Χριστούγεννα



ίγκλα = δερμάτινη ζώνη με την οποία στερέωναν το σαμάρι του ζώου

ιλιάτσι = αυτοσχέδιο γιατρικό

ινάτ = πείσμα

ιντέκι = μικρό, αντιπλημμυρικό ανάχωμα

ίσκιωμα = φάντασμα

ισκιωμένος = αυτός που έχει έντονα χαρακτηριστικά στο πρόσωπο π.χ. πυκνά φρύδια,

μαύρα μάτια

ισπάτι (το) = συμφωνία, τελική απόφαση

ιχτιμπάρ (το) = η εκτίμηση



καβρουμάς = τηγανισμένο χοιρινό κρέας, που διατηρείται σε λίπος

καζαντώ = γίνομαι πλούσιος

καθάριο (το) = σταρένιο ψωμί

καθόρι (το) = μπόρα
καΐπι = εξαφάνιση
καϊπχιώνω = εξαφανίζω, κρύβω
καλογρίτσα = γυρίνος
καλούδια (τα) = τα αγαθά
καμπάριμ = τουλάχιστον
καμπαρντίζω = περηφανεύομαι
καμπάτ(ι) = φταίξιμο, ευθύνη
καμώματα (τα) = τα νάζια
καντίποτα = τίποτα απολύτως
καπότι = είδος ελαφριάς κάπας
καρσί = απέναντι
κασκαρίκα = νίλα, διαβολιά
κασνάκι = ξύλινο στεφάνι του κόσκινου
καταψκίζω = δροσίζω
κατιφές = βελούδο
καυκί = φλιτζάνι
καψίχα = πολύ λίγο
κιαϊμέτ = πολύ, ένα σωρό
κιμπάρης = περήφανος, αξιοπρεπής
κιόραβο = ηλίθιο
κιουτεύω = δειλιάζω
κιουτής = δειλός
κιρατζής = αγωγιάτης
κιτουρντώ = υποφέρω, ανέχομαι
κιχαϊάς = νοικοκύρης, αυτός που έχει πολλά πρόβατα
κιχαϊλάτο = σύνολο προβάτων
κληματσίδα = κληματοβεργα
κλίστρια (η) = πήλινο δοχείο, όπου μάζευαν τον καβρουμά
κλούτσα = βελόνα με την οποία έπλεκαν μάλλινα ή βαμβακερά ρούχα
κλώθω = γνέθω, γυρίζω
κλώσμα (το) = η στροφή
κοπέλι = νόθος, γεννημένος από μη νόμιμο γάμο
κόπτσα = είδος συρμάτινου κουμπιού

κότσα = σουγιάς
κοτσιρός = αποθήκη από πλοκό για το καλαμπόκι
κουϊμτζής = χρυσοχόος
κουκούδα = το βαρίδιο του κανταριού
κουκούδι = αποξηραμένο σπυρί
κουκούμι = κύπελλο
κουλάι = ευκολία, δυνατότητα
κουνουστώ = συναναστρέφομαι
κουντουρατζής = υποδηματοποιός
κουπάννα = σκάφη από λαμαρίνα για πλύσιμο
κουρασάνι = σοφάς
κουργιαστής = μεγάλο πριόνι
κούρμπα = η στροφή
κουρμπέτι = η ξενιτιά
κούρμπιτο = τύφλα στο μεθύσι
κουρνιαχτός = σκόνη
κουσεύω = παίρνω δρόμο, φεύγω
κουσιάφι = κομπόστα
κουσιός = γρήγορο τρέξιμο
κούτλα = κοφίνι
κρέχκος = φρέσκος, ζουμερός
κριάκουρα (τα) = τα ξένα
κρισιανίζω = τραγανίζω
κρισιανός = τραγανός
κριτσνώ = τρίζω

Α

λάββα = φασαρία
λαβατίζω = μιλώ δυνατά, κάνω φασαρία
λαγκεύω = στραμπουλίγω
λαγκίτα = είδος γλυκού από ζυμάρι

λαΐα = προβατίνα με μαύρο μαλλί
λαμανίζω = ανακατώνω, βάζω χέρι
λιάκατα (τα) = τα εντόσθια
λιανίζω = κομματιάζω
λιγώνομαι = 1. μου κόβεται η ανάσα από το κλάμα, 2. αισθάνομαι αναγούλα από
γλυκό ή παχύ φαγητό
λίμα = η μεγάλη πείνα
λιμάζω = πεινώ πολύ
λιξουράδα = λιχουδιά
λιτροπάδια (τα) = η πούλια (αστερισμός)
λουσκουτεύω = ξαγρυπνώ δουλεύοντας τη νύχτα
λούσο = καλλωπισμός
λούταρο = μαλθακό, άτονο
λουτσιάρα (η) = τα λασπόνερα
λουτσιαρνώ = τσαλαβουτώ στα λασπόνερα
λουφές = μισθός

M

μαγαρίζω = λερώνω, βεβηλώνω
μάκινα (η) = η μηχανή του τρένου, το τρένο
μανασούπι = επιπόνηση, τρόπος επίλυσης ενός προβλήματος
μανιά = γριά
μαράζας = μαραμένος, ψωφοδεής
μαρκάτι = γιαούρτι
μασάλια (τα) = ανόητες κουβέντες χωρίς νόημα
μασλαντίζω = μιλώ, συζητώ
μασλάτια (τα) = λόγια, κουβέντες
μιγντάνι = κοινοποίηση, φανέρωμα
μισίρι ή μισίρα = γαλοπούλα
μοίρα (η) = μερίδα κρέατος
μόλαβος = ήσυχος

μόλτσα = σκόρος
μόστρα = κάτι το εμφανίσιμο
μουλώνω = σιωπώ
μουργκίζει = αρχίζει να ξημερώνει
μούρκαλος = περίοδος ζευγαρώματος των ζώων
μούρτζιος = μουτζουρωμένος, λερωμένος
μούσγκαβο = βαρύ (συνήθως χόμα)
μουστιρήσ = πελάτης
μούτζα = φάσκελο
μούτλακ = σώνει και καλά
μούτσιανος = μικρός
μπαϊά = αρκετά
μπαϊλντώ = αποκάμνω
μπαϊός = πραματευτής, γυρολόγος
μπάκακας = βάτραχος
μπακράτσα = χάλκινο καζάνι με λαβή ημικυκλική
μπάμπαλο = αγριόχορτο, σκουπίδι
μπαμπατζιάνης = ακμαίος
μπαμπάτσικος = γεροδεμένος, δυνατός
μπάμπου = γριά, γιαγιά αλλά και το στομάχι του αρνιού
μπασματζής = γυρολόγος που πουλάει υφάσματα
μπατχαβά = φτηνά, σε χαμηλή τιμή
μπέλα = προβατίνα κατάλευκη
μπέλκιμ = ίσως
μπερικέτι = σοδειά
μπερικιάτ = ευτυχώς, πάλι καλά
μπέτσιος = καλός, τρυφερός
μπιζιρνώ = βαριέμαι
μπιλμπίδια (τα) = στραγάλια
μπινέλι = πιρούνι
μπιρμπάτης = γυναικάς
μπίσκα = είδος παιδικού παιχνιδιού
μπιτίζω = τελειώνω
μπίτσιος (ο) = το γουρούνι

μπλάνα (η) = ορθογώνιο κομμάτι τυριού
μπνάκας = ανόητος, βλάκας
μπόζια = συννυφάδα
μποτζιάκος = η γωνιά, το τζάκι
μπουγάς = ταύρος
μπούζι = πολύ κρύο
μπουλάκιμ = είθε να
μπουνταλάς = αφελής, χαζός
μπουντίνος = μεταξοσκώληκας
μπουρλιάζω = διαπερνώ, τρυπώ
μπουσιαντώ = χαλαρώνω
μπρούχαβος = ασθενικός με δυσκολίες στην αναπνοή

Ν

νήσσοι ή νησάρι = αρσενική πάπια
νταβίζω = ζητιανεύω, ζητώ
νταβραινταίνω = δυναμώνω, αναρρώνω
νταϊαντώ = στηρίζω
ντάιμα = πάντοτε
νταλντώ = τολμώ
ντιλογιούμαι = αντιφωνώ, απαντώ σε κάλεσμα
ντιρέκι = ξύλινος στύλος
ντιρμάνι = θεραπεία
ντόνκα = βερεσέ
ντότσιος = αυτός που δε σκαμπάζει, δεν καταλαβαίνει
ντουσμάνος = εχθρός
ντραγάτης = αγροφύλακας
ντρασκλώ = δρασκελώ
ντριστζιμένος = φοβισμένος
ντρούτσας = δειλός, κυριολεκτικά: κλανιάρης

Ξ

ξαμώνω = κλέβω αλλά και απλώνω χέρι, χτυπώ

ξάφι = μεταλλική, χρυσή κλωστή που φορούσαν στο πέτο οι νεόνυμφοι και οι συγγενείς τους

ξενόχωρα = άλλο χωριό, μακριά

ξίγκι = λίπος

ξίκι = χαράμι

ξιμαλλιάρης = αχτένιστος

ξιμέτοχος = αδιάφορος

ξιναχώνω = ξεθάβω (συνήθως οστά νεκρού)

ξινταλκώνομαι = ξελιγώνομαι

ξιντζέθκο = υπόξινο

ξιοξιόνο (η) = η χαζούλα

ξιραχώνω = τραυματίζω κάποιον στο κεφάλι, του το ανοίγω

ξισκλιάζω = κομματιάζω

ξισυλόιστος = ασσυλόγιστος

ξυλαμίδας = ψηλός, λεπτός και άχαρος

Ο

όμπιος (ο) = το πύον

ορίζω = διατάζω κάποιον

ορμήνια = συμβουλή

ουμντίζω = ελπίζω

ουρλιούμαι = φωνάζω, ουρλιάζω (όπως οι σκύλοι και οι λύκοι)

ουρμάνι = δάσος

ουρνέκι = σχέδιο, πρότυπο

ουρτώνομαι = ετοιμάζομαι, στολίζομαι

ουσαντώ = αγανακτώ

ουχτριός = εχθρός

Π

παγάλια = σιγά – σιγά

παλιορούτι = παλιόρουχο

παρασόλη (η) = η ομπρέλα

παρτάλας = άτσαλος

παρτάλι = κουρέλι

πασπατεύω = ψαχουλεύω

παστός = στρώμα λίπους χοιρινού

παταριά (η) = χαστούκι

πατίκια (τα) = πλεκτές, κοντές κάλτσες

περατώνω = ασφαλίζω την είσοδο, βάζω τον περάτη, κλειδώνω

πέρπιρας (ο) = η πεταλούδα

πεσκέσι = δώρο

πιργιλώ = κοροϊδεύω

πιρτσιά = χτένισμα ή αλλιώς χτενισιά

πίτσκο = μπάσταρδο

πλάδα (η) = κότα ενός έτους

πλαλώ = τρέχω

πλατάρι = η φτερούγα του πουλιού

πλειότερο = περισσότερο

πλιάτσκο = κλεψιά, άρπαγμα

πλιόκα = μούσκεμα

πνάκας = ανόητος

πορεύω = περνά με κάτι, μου αρκεί

πουρτόρια = προτύτερα

πουρτσαλνώ = πιτσιλώ, βρέχω

πρέκνα (η) = οι φακίδες του προσώπου

Ρ

ραβάνι = ελαφρό τρέξιμο αλόγου
ραγάνα = γκρίνια
ραγανίζω = γκρινιάζω
ραϊάς = δουλοπάροικος υπαγόμενος σε κάποιο τσιφλικά
ραχατεύω = ηρεμώ, ησυχάζω
ριγάλο = βραβείο, έπαθλο
ρόγα = ετήσιος ή εξαμηνιαίος μισθός υπαλλήλου
ρογκάζω = ρεύομαι δυνατά
ρόποτος = θόρυβος
ροποτώ = κάνω θόρυβο αλλά και δέρνω κάποιον
ρουβουλνώ = καταρρέω, γκρεμίζομαι
ρούγα = δρόμος
ρούδι = ροδαλό χρώμα προσώπου
ρουκώνομαι = χώνομαι, μπαίνω
ρούσα (η) = ξανθιά γυναίκα

Σ

σάματι = μήπως
σάχνα (η) = η μούχλα
σαχνιάζω = μουχλιάζω
σερβέτα = μαντήλι
σέρνω = βρίσκομαι σε οργασμό (αναφέρονταν για τις γελάδες και τις βουβάλες)
σιαϊνί = είδος αετού
σιάκας (ο) = το αστείο, το χορατό
σιαρνικό = αρσενικό
σιασιουρντώ = τρελάθηκα
σιαστίζω = πελαγώνω, τα χάνω

σιουρντίζω = χωνεύω το φαγητό
σιργιάνι = πανηγύρι, βόλτα
σιργιανώ (-ίζω) = κάνω βόλτες
σιφέρ (το) = (η επόμενη) φορά
σκαλουτάρια = κρεμαστάρια
σκασμάδα = σχισμή
σκατζλήθρα = σπίθα
σκιάθα = ψάθινο καπέλο
σκληθρα = σκελίδα
σκουφούνια = πλεχτές, μάλλινες κάλτσες
σμιγός = ανάμεικτος
σνιάζω = τακτοποιώ, μεταφορικά: σπάζω κάτι γυάλινο
σούκος = λέρα στο μαλλί των προβάτων
σουλφάτο = κινίνο
σουρουκλιμές = ανεπρόκοπος, αχαϊρευτος
στρακώνω = διπλώνω
στραπέτς = πολύ ξινό
σταυρώνω = συναντώ, ανταμώνω
στρού(γ)κα = περιφραγμένο μαντρί
συγκριάζω = συγκρούομαι
συνιριά = ζήλια
συνιρίζω = ζηλεύω αλλά και παρατηρώ
συντρόφι = εσώρουχο
συρμή (η) = επιδημία
συρουλουϊά = κληρονομικότητα

T

ταβάς = βαθύ χάλκινο ταψί με καπάκι
ταζέθκους = φρέσκος
ταϊφάς = οικογένεια
ταμάμ = ακριβώς

τζερί = συκώτι, μεταφορικά: σπλάγχο
τζερεμές = ανεπρόκοπος
τζετζβές = μπρίκι
τζιαντές = σιδηρόδρομος
τζιλιτεύω = βασανίζω, ταλαιπωρώ
τζίντζιρας = μεγάλο κουνούπι
τζιτζιργιάζω = ανατριχιάζω
τούζλα = αλυκή
τούντς = σκληρό, ανυποχώρητο
τραχλιά = τραχηλιά
τριμντάνα = τρεμούλα
τρουβάς = σακούλι από μάλλινο ύφασμα
τσαμπολογώ = μαζεύω λίγο – λίγο
τσελεπής = συνεπής, αξιόπιστος
τσιακμάκι = αναπήρας
τσιακματώ = ερίζω
τσιανταρμάς = Τούρκος χωροφύλακας
τσιμπούσι = γλέντι
τσιόμκα = ράμφος
τσιόπ = λαχνός
τσιούκα = καρούμπαλο
τσιουρβάς = σούπα
τσιούρλια (η) = η διάρροια
τσιρνιάζω = μουδιάζω
τσουράκια = σκουλαρίκια

Υ

ύπεργα = το σύνολο των οργάνων για την ύφανση

Φ

φαϊσιμιό (το) = περίοδος νηστείας
φασκιώνω = σπαργανώνω
φίλι (το) = η φέτα
φουκάλι = σκούπα
φουκαλνώ = σκουπίζω
φουλτακίδα = φλεγμονή
φούρκα = διχάλα αλλά και μεγάλος θυμός
φουρκίζομαι = θυμώνω
φρίγομαι = τρομάζω
φρίξη = τρομάρα
φρουσκαλιάζω = πρήζομαι (κυρίως στο πρόσωπο)
φτουράει (απρόσ.) = βγάζω πολλή δουλειά

Χ

χαϊνιά = τεμπελιά
χαλές = αποχωρητήριο
χαλιόρκος = αλλήθωρος
χαμαϊλί = φυλαχτό
χαμόργκας = τυφλοπόντικας
χαμπέρι = είδηση, νέο
χαντούμης = υποτονικός ή ανίκανος σεξουαλικά
χασμέρης = κοιμισμένος, βλάκας
χασομέρια (η) = η απώλεια χρόνου
χασομερώ = χάνω χρόνο
χλαπαταριάζω = αποκάμνω, εξαντλούμαι
χλιμπουνιάρης = ασθενικός, χλωμός λόγω ελονοσίας
χόβολη (η) = μισοσβησμένα κάρβουνα μέσα σε στάχτη

χοσμέτι = η σπιτική δουλειά

χουβαρδάς = ανοιχτοχέρης, γενναιόδωρος

χούι = ελάττωμα

χουϊλούς = ιδιότροπος

χούλαβο = άμυαλος

χουνέρι = πάθημα

χρω = χρίζω

Ψ

ψιαψιάκος = το στομάχι των πουλερικών